

10. Філософія економіки і економічного розвитку

Гамуга О. Б.

РОЗПОДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОХОДУ В УКРАЇНІ

Особливе місце в системі макроекономічних показників посідає національний дохід, який виступає одним з найважливіших показників функціонування економіки як єдиного цілого. Поряд із сукупним суспільним продуктом та валовим національним продуктом він відіграє важливу роль у макроекономічному аналізі. Саме у національному доході відбиваються найважливіші соціально-економічні явища, суперечності та процеси, пов'язані з рухом суспільного багатства, а також результати та структура суспільного відтворення за певний час. Рух національного доходу послідовно охоплює всі фази суспільного відтворення: виробництво, обмін, розподіл і споживання. Дослідженню джерел та економічної природи національного доходу, механізмів обміну, принципів розподілу та використання належить одне з провідних місць у світовій економічній теорії.

Складність дослідження розподілу особистих доходів у суспільстві полягає в тому, що цю проблему розглядають не лише з точки зору економічної ефективності, а й з урахуванням морально – етичного боку справи. Питання про справедливість розподілу доходів, і, відповідно, створеного суспільного продукту виникло набагато раніше, ніж економічна теорія сформувалась як наука. Оглядаючи всі відомі людству системи розподілу від стародавніх часів до наших днів, можна констатувати, що їх поєднує лише одна загальна риса – окремі категорії населення завжди отримували більше за інші. Хоча й вважається, що відносини розподілу визначаються відносинами безпосередньо виробництва, проте розподіл завжди був досить автономною ланкою процесу суспільного відтворення із значним впливом на неї суб'єктивних чинників. Пропорції у розподілу сукупного продукту між різними групами населення великою мірою визначаються домінуючими у даному суспільстві уявленнями про справедливість, пануючою ідеологією в конкретній соціально - економічній системі. Ринкова система забезпечує величезні доходи тим, чия праця високо оплачується на підставі природних здібностей, здобутої освіти та майстерності.

Питанням розподілу національного доходу присвятили свої праці відомі вчені. Р.-Дж.-Н. Стоун створив стандартну систему національних рахунків за завданням Європейського економічного співтовариства і ООН ("Кількісні та цінові показники національних рахунків", 1956). Його система розрахунків національного доходу на основі нових показників у поєднанні з методом подвійної бухгалтерії (рівність між доходом і витратами, коли все вироблене має бути спожите, а все спожите – знову вироблене) стала відкриттям у макроекономічній теорії. Економіст Е. Хансен "Економічні цикли та національний дохід" (1958) (перевидана з доповненнями у 1965 р.). Енгл Роберт (1942) – американський економіст, фахівець з методів аналізу економічної статистики. Лауреат Нобелівської премії з економіки 2003 «за методи аналізу економічних тимчасо-

вих рядів із змінною в часі» разом із Клайвом Гренджером. Відкритий ним метод аналізу економічних тимчасових рядів дозволяє набагато достовірніше, ніж раніше, прогнозувати тенденції зміни ВВП, споживчих цін, процентних ставок, біржового курсу й інших економічних показників не тільки на найближчий день чи тиждень, але навіть і на рік уперед.

Першою в історії економічної науки спробою аналізу доходів капіталістичного суспільства та їх розподілу став складений у 1664 р. англійським економістом У. Петті баланс доходів та видатків населення Англії. Другу спробу обчислення балансу доходів і видатків населення Англії здійснив у 1688 р. Г. Кінг. Свій внесок у теорію національного доходу зробили фізіократи (Ф.Кене) та класики буржуазної економії (А. Сміт, Д. Рікардо, Сімонді).

Проте сучасний стан економіки України потребує пристосування цих теорій до реальних ринкових умов. До цього часу у вітчизняній економічній літературі була поширена думка, що НД – це новостворена вартість, яка існує тільки у сфері матеріального виробництва, а також частково на транспорті, у торгівлі, громадському харчуванні та сфері зв'язку. Таке розуміння змісту національного доходу має досить обмежений характер, тому що не бере до уваги внеску працівників сфери нематеріального виробництва та зростання його обсягів і ролі в суспільному відтворенні. [2, с. 79]

Зміст розподілу національного доходу полягає у визначенні частки всіх учасників його виробництва. Це проявляється у процесі отримання заробітної плати, прибутку, процента, ренти, дивідендів та ін. Перерозподіл національного доходу здійснюється через механізм ціноутворення, державний бюджет, податкову систему, внески до різноманітних фондів та ін. Внаслідок розділу та перерозподілу національного доходу формуються, з одного боку, основні і похідні доходи, а з іншого – первинні та вторинні. [3, с. 285-290]

НД фіксується в офіційній статистиці. Масштабний неофіційний перерозподіл НД породжений існуванням тіньової економіки.

Значну роль у збільшенні обсягів національного доходу та розширенні масштабів суспільного відтворення відіграє оптимальне співвідношення між споживанням і нагромадженням. Воно формується залежно від конкретних умов і завдань соціально-економічного розвитку країни на тому чи іншому історичному відрізку часу.

Податки є основним джерелом перерозподілу національного доходу. Так, в доходах центрального бюджету багатьох країн вони складають біля 9/10. Податки, беручи участь у перерозподілі нової вартості – національного доходу, виступають частиною єдиного процесу відтворення, специфічною формою виробничих відносин, які формують їх суспільний зміст. Податки є своєрідною фінансовою категорією зі сталими внутрішніми властивостями, закономірностями розвитку і відмінними формами прояву. Податки виражають реально існуючі грошові відносини, що виявляються в процесі вилучення частини вартості національного доходу на користь загальнодержавних потреб.

Практика свідчить, що наслідком збільшення ставок і загального обсягу податків майже завжди є посилення інфляційних тенденцій. Збільшення маси

податків призводить до підвищення цін, скорочення внаслідок цього платоспроможного попиту, що погіршує фінансовий стан господарюючих суб'єктів, викликає подальше поглиблення кризи, спад виробництва у загальнонаціональному масштабі.

Сучасна податкова система в Україні не є оптимальною. Вона не забезпечує справедливого перерозподілу національного доходу. Високими залишаються ставки податків, а їх сумарний рівень інколи сягає 80-90% прибутку підприємства. Прийняті нещодавно нові податкові закони ситуацію не покращили. Саме тому ми маємо поширену тіньову економіку, вплив коштів з виробничої сфери, "ухід" від оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності. Звідси – низький національний дохід та економічні негаразди.

Таблиця 1. ВНД за I квартал 2011 року, млн. грн. [1]

Нефінансові корпорації	4098
Фінансові корпорації	15697
Сектор загального державного управління	47399
Домашні господарства	201778
Некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства	4100
Оплата послуг фінансових посередників	0
Разом за інституційними секторами економіки	273072

Активність держави в перерозподіленні доходів можна оцінити обсягами та динамікою його соціальних витрат, здійснюваних, головним чином, через центральні та місцеві бюджети. Якщо виходити з цього критерію, то в розвинутих країнах вона досить чимала. Так, в США в післявоєнні роки на долю трансфертних платежів (допомоги по безробіттю, виплати по соціальному забезпеченню, державні пенсії і т. ін.) припадало не менш 60% витрат федерального бюджету та 15% валового національного продукту.

Отже, створений протягом певного часу національний дохід – це по суті економічний ефект, який досягається суспільним виробництвом. Із збільшенням національного доходу зростають як економічні, так і соціальні можливості суспільства. Держава має так організувати утворення і перерозподіл доходів, щоб зробити його по-справжньому ефективним, не допускаючи інфляційного знецінення соціальних витрат, утворення хронічного дефіциту заощаджень, зростання безробіття та інфляції, підсилення бюрократизму. Наявний досвід дозволяє стверджувати що бюрократичні структури, які здійснюють й контролюють перерозподілення доходів, мають тут власні інтереси. Подібні негативні наслідки повинні враховуватись й знайти відображення у законодавстві. Заслугує уваги досвід Російської Федерації, де нещодавно з ініціативи віце-прем'єра Б. Немцова було запроваджено тендерну практику закупівлі будь-яких товарів чи послуг за бюджетні кошти.

Ставки податку потрібно зменшити, оскільки мале підприємництво в сучасних економічних умовах не може повністю задовольняти потреби населення. Через високі податки підвищуються ціни на товари та послуги і як наслідок

платоспроможність населення зменшується. Якщо частину національного доходу направити на модернізацію промислових підприємств, то це могло б його збільшити. Зменшення видатків на управління і спрямування їх на соціальну сферу сприятиме покращенню нашого добробуту.

Література

1. Державний комітет статистики України [Електронний Ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Макроекономіка: Підручник – К.: Знання, 2007. – с.79
3. Мочерний С.В. Основи економічної теорії: Посібник – К.: «Видавничий центр «Академія», 1998. – с.285-290

Коніщева Н.Й., Власов В.О.

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постановка проблеми. Згідно зі змістом ст. 62 Конституції України принцип презумпції невинуватості розповсюджується на фізичних осіб і тільки в кримінальному процесі [1, с. 22]. Притягнення до господарсько-правової відповідальності на відміну від кримінально-процесуальних відносин не вимагає доведення провини щодо порушення правил здійснення господарської діяльності. Водночас відповідальність юридичної особи – правопорушника в будь-якому випадку супроводжується негативними наслідками, впливаючи на її майновий стан. Ці обставини обґрунтовують необхідність поширення принципу презумпції невинуватості на відносини, що виникають з приводу притягнення до відповідальності за порушення правил здійснення господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових розробках І.І. Бабіна, А.В. Бризгаліна, Д.О. Гетманцева, Г.Л. Знаменського, П.С. Єфімічева, А.Й. Іванського, Д.М. Лук'янця, В.К. Мамутова, В.А. Устименка, О.О. Чувпила та ін. висвітлено базові положення інституту відповідальності юридичних осіб, які є умовою існування принципу презумпції невинуватості не тільки в кримінальному процесі, а й в інших відносинах публічно-правового характеру [2–7]. Однак думки вчених щодо його реалізації по відношенню до юридичних осіб не є однозначними. Як слідство – викривлення сутності поняття правопорушення, його ознак та складу, які в різних сферах суспільних відносин набули особливих рис правового застосування.

Це обумовлює той факт, що практичне втілення конституційного принципу презумпції невинуватості по відношенню до суб'єктів господарювання поки що не знайшло власного відображення в законодавстві України.

Мета дослідження полягає в з'ясуванні перспектив запровадження прин-